

van een oordeel, spreekt geen oordeel uit, en van deze epoche en aphasia, waardoor hij zich ook buiten den strijd houdt, belooft hij zich een door niets ontroerde zielerust of ataraxie.

Hadden PYRRHO en TIMON geleerd, dat de waarheid noch door de zintuiglijke waarneming, noch door denken was te vinden, ARKESILAOS en KARNEADES waren het daar roerend mee eens. Hun scepsis richtte zich tegen wat, sedert KANT, op wijsgeerig gebied „dogmatisme”¹³⁾ heet, en bepaaldelijk tegen dat van de STOA met haar, u reeds genoemd, „criterium der waarheid”.

Met name KARNEADES nam het, althans aanvankelijk, met zijn scepticisme zwaar op. Een zijner meest vertrouwde leerlingen vertelt, dat hij er nooit achter kon komen, aan welke van twee tegenstrijdige oordeelen de Meester zijn toestemming gaf, en in de kunst van *in utramque partem disputare* toonde KARNEADES een superieure handigheid. Ik herinner u daarvoor aan het bekende verhaal der twee redevoeringen, die hij, als gezant van ATHENE, in 156 te ROME hield. Op den eenen dag die schitterende, waarin hij aantoonde, dat de Staat groot was geworden door gerechtigheid, en onder het beluisteren ervan doet een hoog opdoen van mooi zelfvoelen de neuzen zijner hoorders omhoogkrullen. Op den volgenden dag die even schitterende, waarin hij aantoonde, dat de Staat groot is geworden door ongerechtigheid, en onder het beluisteren ervan doet het onlustgevoel van den wrevel de neuzen zijner hoorders omlaagzakken. De oude CATO, die voor het fijne dezer kunst geen oog had, nam de zaak hoog op.

Maar deze zelfde KARNEADES kwam al meer tot het inzicht, dat het met scepticisme op den duur geen leven is, en dit brengt mij tot den tweeden factor van het probabilisme, het pragmatisme¹⁴⁾.

Een niet gering bezwaar toch van het scepticisme is, dat het zoo weinig practicabel is. In het leven, waar het op handelen aankomt en de mensch, ook de wijsgeerige mensch, telkens voor een beslissing staat, laat het zich niet volhouden. De zielerust, die de scepticus er zich mee belooft, zou, bij een volhardend doorzetten, niet anders dan bij dien tusschen twee hooibundels verhongerenden ezel, welke van twee kanten even sterk gemotiveerd werd,¹⁵⁾ uitloopen op de ruste des doods. Daarbij